
ARTICLES

Metadata, citation and similar papers at core.ac.uk

Minories ètniques i premsa europea d'elit¹

Miquel Rodrigo Alsina

Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Ciències de la Comunicació.
Departament de Periodisme i de Ciències de la Comunicació.
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Manuel Martínez Nicolás

Universidad de Santiago. Facultad de Ciencias de la Información.
Plaza de Mazarelos, 1. 15703 Santiago de Compostela (La Coruña). Spain

Rebut: octubre/1996

Resum

Es tracta d'una recerca sobre el tractament informatiu que fan vuit diaris d'elit europeus de les minories ètniques. Aquests diaris són: per Espanya, *ABC* i *El País*; per França, *Le Figaro* i *Le Monde*; per Itàlia, *Corriere della Sera* i *La Repubblica*; i per Gran Bretanya, *The Times* i *The Guardian*. En aquest article es presenten tant els problemes teòrics com els metodològics que la investigació ha plantejat. Es fa una descripció detallada del disseny de la recerca. Es presenten els resultats des de tres perspectives diferents: diari a diari, agrupats segons la ideologia comuna i per nacionalitats. L'anàlisi de contingut realitzada posa de manifest, entre d'altres resultats, que la premsa d'elit europea estudiada associa principalment la informació sobre minories ètniques amb conflictes, mentre que els aspectes culturals són negligits. Per acabar, s'assenyala que hi ha moltes similituds en el tractament informatiu que fan els diaris analitzats.

Paraules clau: minories ètniques, premsa d'elit, anàlisi de contingut.

Abstract. *Ethnic minorities and european elite press*

This paper is about a research focused on the way the european elite press treats the news relating to the ethnic minorities. These newspapers are: in Spain *ABC* and *El País*; in France *Le Figaro* and *Le Monde*; in Italy *Corriere della Sera* and *La Repubblica*; and in The United Kingdom *The Times* and *The Guardian*. Here we propose the theoretic and methodological problems that the investigation has created. A detailed description of the research's outline is done. The results are presented to the newspapers, one by one, and being gathered according to the common ideology and to the nationality. The content analysis states, among other results, that the studied european elite press associates mainly the information about ethnic minorities with conflicts, whereas the cultural aspects are forgotten. Finally, we must indicate there are a lot of similarities in the informative treatment done by the studied newspapers.

Keywords: ethnic minorities, elite press, content analysis.

1. Aquesta investigació va ser possible gràcies a una subvenció de la Direcció General de Investigación Científica y Técnica (DGICYT) del Ministerio de Educación y Ciencia. També voldríem destacar la important aportació de Renata Veloso que, entre d'altres funcions, va coordinar un equip de col·laboradors format per Ángel Calvo, Jacqueline Donoyan, Roberto Aniento i David Marin. Finalment, volem agrair l'assessorament lingüístic de Catalina Gayà i Maria Teresa Oller.

1. Introducció

En aquest article presentem les dades més significatives d'una recerca sobre el tractament de les minories ètniques de la Unió Europea en els discursos periòdics informatius de vuit diaris d'elit de quatre països europeus. No hem volgut limitar-nos a una simple exposició de dades i de conclusions. Pretenem explicar, tenint en compte les limitacions pròpies d'un article d'aquestes característiques, tot el procés de la recerca.

Tot procés investigador es caracteritza per un seguit de problemes que apareixen i que els investigadors han de resoldre (Johnson i Tuttle 1989). En la resolució d'aquests problemes els investigadors han de prendre decisions que fan que la recerca tingui un biaix determinat. Totes aquestes decisions determinen les característiques i el resultat final de la investigació.

Hem considerat interessant exposar en el nostre article els problemes que se'ns plantejaren i les solucions adoptades. Som conscients que aquestes solucions no són les úniques possibles, però si considerem que, ara per ara, són les més adequades.

En primer lloc presentem la discussió teòrica del concepte de minoria ètnica i com el vam operativitzar per dur a terme la nostra anàlisi. Tot seguit plantejem els nostres objectius i les hipòtesis inicials de la nostra investigació. Hem tingut especial cura en la descripció del disseny de la recerca, que és el següent apartat, perquè ens sembla imprescindible si volem ser mínimament rigorosos i perquè pot ser útil des del punt de vista metodològic. A continuació, en la descripció i comentari dels resultats, pretenem ser el més clars possible. Hem optat per donar només les dades més significatives de cada diari independentment així com agrupats segons la ideologia i segons la nacionalitat. Per acabar, a les conclusions, segons els criteris exposats, hem volgut no només fer una discussió dels resultats obtinguts sinó també recollir les dificultats metodològiques que se'ns han plantejat, ja que considerem que en una recerca no sols s'ha d'obtenir coneixement sobre la realitat analitzada sinó també sobre els principis teòrics desenvolupats i sobre els instruments d'anàlisi emprats.

2. Consideracions teòriques

Cal fer una aproximació teòrica als principals conceptes que han estat utilitzats en aquesta investigació. Bàsicament es tracta de definir de la manera més clara possible els conceptes que s'utilitzen en el títol d'aquest article. És a dir, en primer lloc tractarem el tema de les minories ètniques i, a continuació, donarem unes pinzellades sobre la premsa d'elit.

2.1. *Les minories ètniques*

El 1952, la Subcomissió per a la Prevenció i la Protecció de les Minories de l'Organització de les Nacions Unides definia les minories com «... aquells grups no dominants en una població, que tenen i volen preservar permanent-

ment tradicions o característiques ètniques, religioses o lingüístiques marcadament diferents de la resta de la població.» (Yinger 1994: 21).

Aquesta definició planteja diferents problemes. En primer lloc, quina és la població de referència que fa que un grup sigui una minoria? És a dir, si el nostre referent territorial és una ciutat, una comarca, una nació o un continent, els grups considerats minoritaris poden canviar. Correspon a l'investigador, d'acord amb els objectius de la seva recerca, establir els límits del referent territorial escollit. Per la nostra part ens hem centrat en els estats-nació. El motiu essencial d'aquesta decisió és que els diaris analitzats per nosaltres tenen majoritàriament aquest referent territorial. D'una banda, els mitjans de comunicació fan una distribució territorial dels esdeveniments. A les diferents seccions estableixen un ordre de pertinença espacial de les informacions, unes són interiors (seccions de «Nacional», «Política interna», etc.) i altres exteriors (seccions d'«Internacional», «Estranger», etc.). Aquesta inclusió/exclusió de les notícies en certes seccions pot donar una redimensió de les informacions. Recordem que la mort de Pau Casals, a l'exili, va ser recollida a les pàgines d'internacional del diari falangista de Barcelona *La Solidaridad Nacional* del 23 d'octubre del 1973. D'altra banda, també s'ha de destacar que molts dels continguts són inevitablement etnocentristes. És coneguda l'anècdota d'un diari britànic que informava sobre la interrupció de les comunicacions amb la resta d'Europa, a causa d'una intensa boira sobre el canal de la Mànega, amb el titular següent: «El Continent aïllat». Si passem de l'anècdota a la categoria, s'ha de dir que els mitjans de comunicació estableixen un horitzó espacial cognitiu i afectiu amb el qual marquen unes fronteres entre el «nosaltres» i l'«ells» (Rodrigo 1992). «Els periodistes i la premsa en general, malgrat les noves tecnologies que molts havien predit que podrien crear una aldea global [...] continuen parlant la llengua de les seves respectives cultura/ tradició/audiència.» (Cohen i Roeh 1992: 32).

En segon lloc el concepte d'«etnicitat» és una categoria un mica imprecisa, com han reconegut diferents autors (Jary i Jary 1991: 151) (Yinger 1994: 3). Per intentar ser més precisos s'ha proposat diferenciar etnicitat cultural i etnicitat política. L'etnicitat cultural fa referència a una comunitat amb un llenguatge, religió, valors i pràctiques culturals compartides. L'etnicitat política fa referència a un grup que es mobilitza amb una consciència política. Seria el cas dels moviments feministes o homosexuals. Si no es fes aquesta diferenciació ens podríem trobar, com assenyala Fitzgerald (1993: 91-92), que alguns grups reclamen una identitat cultural pròpia sense tenir una cultura clarament diferenciada.

En darrer terme, és una mica ambigu parlar de les característiques ètniques com a «marcadament diferents». Les diferències entre cultures són un *continuum* que va des de cultures molt diferents a d'altres que tenen poques diferències. S'ha de tenir en compte que la identitat és un concepte molt complex. «La identitat és potencialment homogènia i estable i heterogènia i inestable al mateix temps» (Fitzgerald 1993: 34). De fet, no hi ha una identitat sinó un conjunt de moltes identitats que van més enllà de la cultura on cada persona

ha estat socialitzada. Així, per exemple, és possible que una feminista japonesa, en determinats valors, se senti més identificada amb una feminista catalana que amb un masclista japonès.

Sense voler amagar les dificultats que hem assenyalat fins ara, voldríem posar de manifest que la definició que hem recollit a l'inici ens sembla força correcta. Sobretot voldríem destacar dues característiques, que considerem essencials, de les minories ètniques. La primera, la de ser un grup no dominant i la segona, la voluntat de permanència del grup minoritari.

Per coherència, si es parla de minories ètniques podem deduir que hi ha majories ètniques. Però els grups culturals majoritaris no es consideren a ells mateixos majories ètniques. Així aquestes majories s'autorepresenten com la norma, la mesura de totes les coses, i per tant no es consideren a elles mateixes com a majories ètniques sinó simplement majories. Els grups ètnics són aquells que tenen la seva pròpia cultura, costums, normes, creences i tradicions (Jary i Jary 1991: 150). És a dir, que tot grup amb aquests requisits és necessàriament un grup ètnic. El fet és que uns grups ètnics són majoritaris i altres minoritaris. És a dir, ens trobem davant d'una situació relacional per la qual la majoria ètnica és el grup de referència i la minoria ètnica és diferent perquè és comparada amb el grup majoritari.

Una vegada acceptat això el que interessa és veure les relacions entre les minories i majories ètniques. Des de la perspectiva dels estudis culturals (O'Sullivan 1994: 182) es considera una minoria com un grup caracteritzat per l'absència de poder. Això vol dir que no es tracta d'un concepte basat en el nombre dels integrants del grup, excepte en el cas que el nombre estigui associat a l'absència de poder. D'acord amb aquesta idea, quan un grup minoritari té poder es tracta d'una elit i no d'una minoria. Una vegada acceptada la característica de l'absència de poder, podríem donar un pas més enllà i plantejar la situació de discriminació de les minories. Si s'accepta que dins una societat hi ha una distribució desigual de poder, s'ha d'acceptar que les minories tenen habitualment un tracte discriminatori. Però, per acotar el concepte s'ha d'introduir la característica d'ètnicitat en aquesta situació de discriminació. Si no ho féssim estaríem ampliant l'univers del concepte a qualsevol minoria que patís un tracte no equitatiu. Per això, considerem que en lloc de parlar d'«ètnicitat cultural» i d'«ètnicitat política», com hem recollit abans, seria millor parlar de minories ètniques i minories socials. Aquestes últimes farien referència als grups socials, que si bé pertanyen a un grup cultural majoritari, tenen alguns comportaments, creences o valors diferents als de la majoria del seu grup.

L'absència de poder dels membres d'una minoria és condició necessària però no suficient per poder dir que és una minoria ètnica. Cal que la minoria sigui un grup amb autoconsciència de grup. Un element important en el concepte de minoria és l'autopercepció que té la minoria d'ella mateixa. Podria donar-se el cas que un grup es pogués objectivament considerar una minoria ètnica, però els seus membres no fossin conscients de ser-ho perquè fos un grup disgregat i sense consciència dels valors i creences compartits. És a dir, el grup no tindria consciència d'ell mateix com a minoria ètnica. Creiem que una condi-

ció perquè una minoria ètnica es constitueixi sociològicament com a tal és que es doni una comunicació directa (interpersonal) o mediada (pels mitjans de comunicació) i es faci efectiva a una comunitat que comparteixi comportaments, creences i valors identificadors i diferenciadors alhora.

Tenint en compte tot el que hem assenyalat fins ara i a partir de la definició de grup ètnic de Yinger (1994: 3-4) proposem les característiques següents de les minories ètniques:

- El grup és percebut per la majoria a la societat com a diferent a partir d'alguna combinació dels trets següents: llengua, raça², religió i territori d'origen.
- Les persones de la minoria ètnica estan en una situació de poder no equitativa en relació amb ciutadans d'altres grups ètnics.
- Els membres de la minoria ètnica es perceben a ells mateixos com a diferents.
- Els components de la minoria ètnica participen en activitats compartides, que han estat construïdes a l'entorn del seu (real o mític) origen comú i la seva cultura.

2.1.1. Operativització del concepte de minories ètniques

Un dels problemes que es dona en qualsevol investigació empírica és l'operativització de les categories utilitzades. Un concepte pot ser definit molt clarament des d'un punt de vista teòric, però a l'hora d'aplicar-lo a una anàlisi poden sorgir dificultats que fan necessària una caracterització més adequada del concepte.

Quan es va iniciar l'anàlisi de contingut ens vam trobar amb la necessitat de precisar encara més el concepte de minories ètniques. Aquesta precisió fou necessària per adequar-nos als objectius de la recerca. També som conscients que això va suposar que la nostra investigació tingués un biaix determinant, fet que s'ha de tenir en compte a l'hora de llegir els resultats.

Els criteris que vam tenir en compte per establir quan ens trobàvem davant d'una minoria ètnica, i per seleccionar la informació, van ser els següents:

- La diferència.
Els membres de les minories ètniques presenten trets culturals (per exemple lingüístics o religiosos) i/o somàtics (característiques físiques) diferents de la població majoritària de les societats de referència. Com a societats de referència s'han pres els estats-nació. És a dir, que no s'han considerat les diferències que, dins d'un estat multinacional o plurilingüístic, es donen entre les diferents nacions.
- Desterritorialització.
El nostre objecte d'estudi són les minories ètniques desterritorialitzades. És a dir, que no estiguin arrelades a un territori europeu que considerin

2. Evidentment rebutgem, des d'una perspectiva científica, el concepte de raça. Però no es pot negar que aquesta categoria continua estant dins de la percepció social majoritària de la realitat. L'evolució del concepte de raça es pot consultar a GUILLAUMIN (1993).

com a propi. Això ens permet incloure totes les minories d'origen immigrant no europeu i les comunitats gitanes i jueves.

— L'absència de poder.

Els membres de les minories ètniques no tenen una posició de domini en la societat en què viuen. Els conflictes de les minories ètniques no seran una lluita per la reivindicació d'un territori sinó més aviat són una confrontació per motius polítics, socials i culturals. Recordem que l'àmbit geogràfic de la nostra recerca és la Unió Europea.

— Forasteria.

El concepte de foraster té un doble significat. D'una banda, és una persona vinguda de fora i de l'altra, és quelcom d'estrany o aliè. A més a més, qui és foraster ho estableix un grup de referència que jutja un altre com exterior. El foraster viu en un espai que no se li considera propi. El foraster viu en una pertinença precària, està en un territori del qual se li nega la pertinença.

— Representació.

Finalment, un element essencial a l'hora de seleccionar les informacions sobre minories ètniques és com són representades les mateixes minories ètniques en les narracions periodístiques. És a dir, es tracta que els membres que apareixen siguin identificats a la narració com a persones d'alguna minoria ètnica.

2.2. La premsa d'elit

Pel que fa a la premsa d'elit serem molt breus perquè és un concepte menys problemàtic. Es considera premsa d'elit un tipus de diaris que es diferenciï dels altres tant pels aspectes formals i de contingut com, sobretot, per les funcions que exerceixen com a referent d'opinió i per la rellevància de la seva presència activa en el sistema polític amb el qual interactuen.

Quant als aspectes formals la premsa d'elit acostuma a ser més sòbria en el seu disseny, es privilegia el text en lloc de les il·lustracions. Les seccions són nombroses, es dóna importància a les seccions de política, tant nacional com internacional, i a la cultura.

En relació al contingut, tot i que cada diari tingui la seva visió ideològica de la realitat social, la premsa d'elit recull una certa pluralitat de posicions polítiques en els seus espais d'opinió. A més a més, les seves informacions pretenen fer un tractament rigorós de l'actualitat. Per a Vidal Beneyto (1986: 20) aquests diaris tenen una voluntat de pluralitat i centralitat que es manifesta en el fet que «... la ideologia explícita dels propis diaris se situa en posicions de centre —des del centre dreta fins al centre esquerra— excloent manifestament els extrems.» Per la nostra banda, hem classificat ideològicament els diaris analitzats com a conservadors (*ABC*, *Le Figaro*, *Corriere della Sera*, *The Times*) i com a liberals (*El País*, *Le Monde*, *La Repubblica*, *The Guardian*).

Però el que caracteritza realment la premsa d'elit és la funció que té tant en el subsistema dels mitjans de comunicació com en el polític. Pel que fa a l'eco-

sistema comunicatiu aquests diaris són una referència obligatòria per a la formació de les opinions dels altres mitjans de comunicació escrits i audiovisuals. En relació al subsistema polític la premsa d'elit interactua en la mesura que influeix en la presa de decisions, serveix de plataforma indispensable per als actors polítics i es converteix, ella mateixa, en actor polític (Borrat 1989: 11).

3. Hipòtesis

En la nostra investigació pretenem conèixer quina imatge es dona de les minories ètniques, existents a la Unió Europea, en els discursos informatius de vuit diaris d'elit europeus. Per conèixer aquesta imatge utilitzarem diferents variables, des dels actors que apareixen a la informació fins a la valoració de l'acció del principal actor agent, passant pels estereotips que s'associen a les minories ètniques.

També es tractaria de descobrir si existeix un discurs homogeni entorn a les minories ètniques en els diaris analitzats i, al mateix temps, volem veure quines diferències de tractament periodístic informatiu hi ha entre ells.

Tot això ens ha dut a establir diferents hipòtesis i un seguit de subhipòtesis que no detallarem exhaustivament a fi de ser més sintètics. Vegem les principals hipòtesis de la nostra investigació.

- La premsa d'elit europea estudiada associa principalment la informació sobre minories ètniques amb conflictes.

Establirem diferents variables que serveixen per validar aquesta hipòtesi i que ens han permès construir tot un seguit de subhipòtesis. Per exemple considerem que si es compleix la hipòtesi inicial, la majoria de les informacions sobre minories ètniques estaran en la secció de societat. A més a més, els actors policials i judicials apareixeran amb molta freqüència, sobretot com a actors agents, mentre que les minories ètniques seran el principal actor pacient de la narració. Dins d'aquesta lògica les informacions plantejaran més situacions de conflicte que no pas de cooperació. Tot això farà que els temes de criminalitat i d'ordre públic siguin els més habituals a la informació sobre minories ètniques.

- Els aspectes culturals associats amb les minories ètniques són negligits per la premsa europea d'elit estudiada.

Aquesta hipòtesi és clarament complementària a l'anterior. La nostra idea és que la cultura, tot i poder ser un element informatiu important, no es té massa en compte pels diaris d'elit quan es tracta de minories ètniques. Hem de tenir present que aquests diaris són els que, dins la premsa d'un país, s'ocupen més dels temes culturals. Pel que fa a això, les nostres subhipòtesis són que la secció de cultura recull poques informacions sobre minories ètniques i que la cultura és un dels temes minoritaris en la informació sobre minories ètniques.

- Hi ha diferències en el tractament de la informació sobre minories ètniques d'acord amb la ideologia conservadora o liberal del diari.

- Pel que fa a aquesta hipòtesi estàvem segurs que hi hauria diferències, però també sospitàvem que es podrien donar semblances. Recordem la voluntat de centralitat i de professionalitat dels diaris d'elit. Això fa possible que no hi hagi variacions significatives en el gènere utilitzat majoritàriament o en les seccions en què apareixen les informacions. Però, d'altra banda, considerem que es poden donar diferències del tipus següent: els diaris conservadors plantegen més situacions de conflicte que els liberals.
- Hi ha diferències en el tractament de la informació sobre minories ètniques d'acord amb la nacionalitat del diari.

Una de les subhipòtesis que teníem molt clara és que la premsa d'elit analitzada recull sobretot informació sobre minories ètniques del propi país. Ens sembla molt clara l'existència d'un etnocentrisme dels mitjans de comunicació (Rodrigo 1996b), que fa que els diaris tinguin un interès més gran pels esdeveniments domèstics que pels exteriors. També ens sembla una hipòtesi plausible que els diaris amb un nombre més gran de minories ètniques en el seu país en recullin més informació.

- Les minories ètniques no són les fonts més citades en les informacions sobre minories ètniques.

Encara que es tracta d'informacions sobre minories ètniques considerem que és possible que les fonts citades amb un percentatge més alt siguin les fonts polítiques. A més, quan les minories ètniques són citades ho són més aviat com a participants que com a comentaristes. És a dir, el coneixement que s'atribueix a aquestes fonts és fonamentalment experiencial.

4. El disseny de la investigació

El mètode utilitzat en la nostra recerca és una anàlisi de contingut. Com tota anàlisi de contingut té les limitacions i els avantatges propis d'aquesta tècnica d'investigació. Donada l'amplitud del *corpus* és la tècnica més adient, però com se sap aquesta tècnica només permet recollir els grans trets dels discursos analitzats. Per la nostra banda hem intentat perfilar al màxim aquests trets, en primer lloc, delimitant molt la nostra unitat d'anàlisi i, en segon lloc, construint una fitxa molt completa.

4.1. La unitat d'anàlisi

Tenint en compte l'operativització del concepte de minories ètniques, que ja hem explicat, vam establir la unitat d'anàlisi de la nostra recerca. És a dir, quins discursos periodístics constituïrien els casos a analitzar. Per establir aquests casos vam considerar tota unitat de redacció periodística informativa individualitzada per un títol. Així vam considerar que el títol emmarcaria la unitat d'anàlisi. Una vegada decidida quina és la delimitació formal dels casos, s'establiren els criteris de delimitació del contingut. Aquests criteris són els següents:

- Únicament s'han inclòs aquells textos informatius referits a esdeveniments que s'han produït a l'àmbit territorial de la Unió Europea (Alemanya, Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Espanya, Finlàndia, França, Gran Bretanya, Grècia, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Països Baixos, Portugal i Suècia).
 - Els textos periodístics en els quals els actors de la informació no són minories ètniques sinó persones individuals que pertanyen a minories ètniques, només s'inclouen si la mateixa informació periodística assenyala la seva pertinença a una minoria ètnica.
 - Per últim s'han inclòs al *corpus* només els textos informatius en què els principals esdeveniments recollits fan referència a minories ètniques.
- Tots aquests criteris evidentment condicionen els resultats finals de la recerca. Per això s'han de tenir en compte a l'hora de ponderar els resultats de la investigació.

4.2. La mostra

Hem estudiat vuit diaris europeus d'elit de quatre països: per Espanya, *ABC* (edició catalana) i *El País* (edició catalana); per França, *Le Figaro* i *Le Monde*; per Itàlia, *Corriere della Sera* i *La Repubblica*; per Gran Bretanya, *The Times* i *The Guardian*.

Per a la mostra s'escolliren a l'atzar dos dies de cada mes, durant els anys 1994 i 1995, comptabilitzats de l'1 al 31 (en cas que en un mes amb un nombre inferior a 31 dies sortís el dia 31, se seleccionava l'últim dia del mes). L'obtenció de la mostra es va realitzar utilitzant la funció *randomize* del *software* Basic, que proporciona una variable pseudoaleatòria d'acord amb els trets definits. Es va fer un buidatge exhaustiu d'un total de 384 diaris. D'acord amb la unitat d'anàlisi establerta es van analitzar un total de 507 casos, amb la següent distribució diari a diari:

Diaris	Casos
<i>ABC</i>	28
<i>El País</i>	29
<i>Le Figaro</i>	73
<i>Le Monde</i>	84
<i>Corriere della Sera</i>	113
<i>La Repubblica</i>	92
<i>The Times</i>	35
<i>The Guardian</i>	53

Una primera constatació que podem fer és que hi ha certa coherència entre el nombre de casos de diaris segons la nacionalitat. Els diaris italians són els que recullen un major nombre de casos, seguits dels francesos, els britànics i els espanyols, amb diferències molt notables tal com es pot apreciar. Cal assenyalar que, almenys pel que fa a Itàlia, no hi ha correlació entre el nombre d'immi-

grants dels diferents països i el nombre de casos dels diaris. Recordem que França és el país amb més immigració seguit de Gran Bretanya, Itàlia i Espanya.

Vam estudiar els anys 1994 i 1995 perquè volíem estudiar la incidència de la declaració de les Nacions Unides, proposada per la UNESCO, de l'any 1995, Any Internacional per a la Tolerància. Si tenim en compte el percentatge de casos dels anys 1994 i 1995 en els diaris de les diferents nacionalitats podem constatar que només els diaris espanyols tenen un augment molt significatiu l'any 1995. En els diaris de les altres nacionalitats també hi ha un percentatge superior de casos a 1995, però molt més reduït. Vegem-ne les dades:

Diaris	% casos 1994	% casos 1995
Espanyols	29,8%	70,2%
Francesos	43,9%	56,1%
Italians	42,9%	57,1%
Britànics	45,5%	54,5%

Les diferències d'aquestes xifres podrien estar motivades, en el cas d'Espanya, perquè el fet de no tenir una gran tradició de convivència amb minories ètniques, l'atenció dels mitjans de comunicació no les tenia tan en compte. Segons aquestes dades podríem apuntar que la declaració de l'any 1995, Any Internacional per a la Tolerància, va tenir una clara incidència en l'agenda dels diaris espanyols estudiats.

4.3. Procediment

Cada unitat d'anàlisi esmentada, que és un cas, es va sotmetre a una fitxa d'anàlisi del contingut. Aquesta fitxa té 26 variables. Algunes d'aquestes variables són excloents; és a dir, que només es pot escollir una de les opcions establertes. Aquest és el cas de la variable que determinava la secció on apareix la informació. Altres variables són de resposta múltiple, com ara la variable que recollia els temes de la informació. Així en un mateix cas poden donar-se diferents temes. A més, hi ha variables exhaustives i selectives. Les variables exhaustives pretenen recollir, per exemple, tots els actors que apareixen a la informació. Per això s'inclou, a més a més d'un ampli nombre d'indicadors, l'indicador «altres». Les variables selectives recullen les dades que es consideren rellevants; per exemple es van establir només 8 ítems de valors associats a les minories ètniques.

Dins de les 26 variables de la fitxa d'anàlisi hi ha diferents indicadors que ens permeten recollir les característiques més rellevants de les informacions analitzades. Algunes d'aquestes variables, com ara la que fa referència als temes que apareixen en la informació, tenen 33 indicadors. D'aquesta forma preteníem aproximar-nos el màxim possible al detall del contingut. En una segona fase del tractament estadístic algunes variables van agrupar-se en categories més àmplies, així els indicadors agrupats dels temes de la informació es reduïren a sis: immigració, afers socials, criminalitat i ordre públic, afers sociopolítics, cultura, altres.

Per no caure en un comentari massa feixuc explicarem, sense entrar en detalls, les característiques de les variables establertes. Podem assenyalar diferents tipus de variables utilitzades:

— *Identificatòries.*

Aquestes variables pretenen identificar en primer lloc el diari al qual correspon el cas i quina és la data d'aparició de la informació.

— *Formals.*

Vam establir diferents variables per recollir els aspectes formals de la informació. Pel que fa a l'espai que es dedicava a la informació es van utilitzar com a indicadors els percentatges de pàgina que ocupava la informació (1%-25%, 26%-50%, 51%-75% i 76%-100%). D'aquesta manera es va solucionar el problema dels formats diferents dels diaris escollits. Una altra variable serveix per detectar la presència o absència d'informació gràfica. També es van establir diferents indicadors per determinar la secció on apareixia la informació, quin era el gènere informatiu de la informació i si es tractava d'un relat principal o secundari en relació a la pàgina on era publicat. Per acabar, amb una altra variable preteníem detectar la cotextualització, és a dir, si, per exemple, la informació estava agrupada amb altres relats sobre el mateix esdeveniment o amb articles d'opinió.

— *Àmbit geogràfic de l'esdeveniment.*

Es tracta de recollir la localització dels esdeveniments; així podem detectar si l'acció es produeix en el país del diari o en un altre.

— *Actors de la informació.*

En primer lloc vam fer una anàlisi exhaustiva dels actors mencionats en la informació a partir de 21 indicadors. A continuació, amb quasi els mateixos indicadors que a l'anterior variable, establim els principals actors agents i pacients. La diferència dels indicadors és que a la variable dels actors de la informació no vam incloure l'indicador «minories ètniques», perquè era evident que es donava en tots els casos pel mateix plantejament de la recerca. Els actors agents són els actors que duen a terme l'acció principal de la informació i els actors pacients són els actors que reben l'acció principal. Finalment, vam analitzar la qualificació axiològica de l'acció del principal actor agent; és a dir, com cal valorar l'acció que du a terme el principal actor agent. Els indicadors d'aquesta última variable són: cooperativa, conflictiva, neutral, sense determinar.

— *Temes de la informació.*

En primer lloc, vam recollir un ampli ventall de temes. En segon lloc, vam voler descobrir si la informació va més lluny de la simple narració dels fets. És a dir, si es recollen causes històriques de l'esdeveniment o propostes sobre actuacions futures.

— *Tractament de les minories ètniques.*

Les variables següents pretenen analitzar més concretament com són tractades les minories ètniques que apareixen en la informació. Primerament, recollim les minories mencionades. En els indicadors esta-

blerts tenim en compte, sobretot, les principals minories ètniques dels països estudiats. En segon lloc, analitzem els valors associats a les minories. Els indicadors, en aquest cas, són els valors següents: pobresa, segregació, delinqüència, violència, il·legalitat, èxit, integració, victimització, participació sociopolítica, participació cultural. L'última variable d'aquest apartat és la modalitat de referenciació de les minories. Es tracta de veure com els diaris es refereixen a les minories ètniques en la informació. Els indicadors són: termes genèrics (immigrants/estrangers/forasters/extracomunitaris), procedència geogràfica, religió, trets somàtics, nacionalitat, activitat professional i nom propi.

— *Fonts citades.*

Un element que considerem molt important en la informació són les fonts citades. Per això en la variable de la relació de fonts establim 27 indicadors que, una vegada agrupats, serien: polítics, policials i judicials, socials i laborals, minories ètniques i organitzacions promínories ètniques, grups d'ideologia racista, persones sense adscripció institucional, mitjans de comunicació i altres.

A continuació el que fem és focalitzar l'anàlisi de les minories ètniques que apareixen com a fonts citades. En primer lloc, recollim les minories ètniques que són fonts informatives. Els indicadors d'aquesta variable són un llistat de minories ètniques tenint en compte, sobretot, les principals minories ètniques dels països estudiats. En segon lloc, analitzem com apareixen caracteritzades aquestes fonts. Els indicadors són: terme genèric (immigrants/estrangers/forasters/extracomunitaris), individualització, representant d'un grup ètnic organitzat. En tercer lloc, volem descobrir si quan se citen fonts de minories ètniques aquestes apareixen com a participants dels esdeveniments o com a comentaristes. En quart lloc, recollim la modalitat de registre de les fonts de les minories. És a dir, si la cita és directa (textual) o indirecta. En cinquè lloc, volem descobrir de què parlen les minories ètniques quan apareixen com a fonts. Els indicadors utilitzats en aquesta variable són: problemes socials i polítics que les afecten, problemes causats per les minories ètniques, projectes o iniciatives de les minories ètniques, els seus costums, la societat de procedència, actuació/actituds de la societat d'acollida, actuació/actituds de les autoritats. Per últim vam analitzar la qualificació axiològica del dir de les minories. És a dir, valorem si les declaracions de les minories ètniques són de crítica, de reivindicació o d'elogi/reconeixement.

5. Resultats

Per a l'explotació estadística de les dades s'ha utilitzat el programa SPSS-PC per a *Windows*. A l'hora de llegir els resultats s'ha de puntualitzar què signifiquen els percentatges de les variables excloents i de les variables de resposta múltiple. A les variables excloents la suma dels percentatges de tots els indicadors de la variable serà 100. Però a les variables de resposta múltiple la suma pot

ser molt superior a 100, perquè en un mateix cas pot marcar-se més d'un indicador.

Per presentar els resultats de la investigació hem fet tres blocs diferenciats. En primer lloc, exposem els resultats més significatius de cada diari individualment. En segon lloc, comparem els diaris segons la seva ideologia conservadora o liberal. En darrer terme donem les dades dels diaris agrupats segons la seva nacionalitat.

5.1. *Diari a diari*

Veurem els resultats més significatius de cada diari. Això ens pot donar la visió del tractament informatiu de les minories ètniques a cada diari. Per no fer la lectura massa feixuga només recollirem les variables i els percentatges més interessants. En tot cas, el text es pot llegir sense aturar-se en les xifres que hi ha entre parèntesis. Però abans de veure les dades diari a diari volem assenyalar que hi ha algunes variables que tenen, en tots els diaris, uns resultats molt semblants. Per això podríem fer un esbós de la tendència general del tractament informatiu. Es tracta normalment de notícies breus sense informació gràfica en què solen aparèixer com actors destacats els polítics i els policials i judicials. A més a més, sol ser un relat secundari, en què l'acció principal és conflictiva. La localització majoritària de l'esdeveniment és el país del diari i la secció que recull més aquesta informació és la de societat. Per últim, el principal actor pacient són les minories ètniques i el valor que majoritàriament s'associa a les minories és el de victimització.

Després d'aquest esbós passarem a recollir les dades principals diari a diari i finalment farem una breu comparació entre els diaris de la mateixa nacionalitat, assenyalant-ne sobretot les diferències.

ABC

Al diari *ABC* la majoria dels textos informatius analitzats ocupen de l'1 al 25% de la pàgina (42,9% dels casos) i el 26-50% de la pàgina (35,7%). Només excepcionalment hi ha informació gràfica (en el 85,7% dels casos no hi ha informació gràfica). Les seccions en què es troben més aquestes informacions sobre minories ètniques són societat (42,9%), política internacional (25%) i política interior (21,4%). Més de la meitat dels casos analitzats són el relat principal de la pàgina (57,1%). La localització de l'esdeveniment és sobretot Espanya (71,4%). Els actors més mencionats en aquestes informacions són els actors policials i judicials (77,8%) i polítics (66,7%). Els principals actors agents són clarament els actors policials i judicials (57,1%), seguits, amb un percentatge molt inferior, de les minories ètniques i les organitzacions promínories ètniques (32,1%). La valoració del principal actor agent és majoritàriament conflictiva (67,9%). La majoria de la informació analitzada correspon clarament al tema de la criminalitat i l'ordre públic (85,7%). Les minories ètniques més tractades en aquest diari són els marroquins (29,5%). Les principals fonts citades són les policials (38,5%) seguides de les organitzacions

prominories ètniques (19,2%), però després de fer una agrupació d'aquestes fonts en categories més àmplies, la principal font és la política (53,8%).

El País

A *El País* la gran majoria dels casos ocupen de l'1 al 25% de l'espai de la pàgina (75,9%), i no sol haver-hi informació gràfica (75,9%). Les seccions on es troben aquestes informacions són societat (41,4%), cultura (24,1%) i política internacional (17,2%). La majoria dels relats són secundaris (75,9%). La majoria dels esdeveniments tenen la localització geogràfica a Espanya (72,4%). Els actors més mencionats són els actors polítics (69%), però els actors agents amb un percentatge més alt són les minories ètniques i les organitzacions prominories (34,5%). La valoració del principal actor agent és més cooperativa (44,8%) que conflictiva (37,9%). La informació analitzada correspon sobretot al tema de la criminalitat i l'ordre públic (65,5%), però cal destacar la importància dels temes culturals (58,6%). Les minories ètniques més citades en aquestes informacions són els llatinoamericans (20,7%) i els gitanos (20,7%). Les principals fonts citades són les minories ètniques (28,6%) i les policials (28,6%), però després de fer una agrupació d'aquestes fonts en categories més àmplies les principals fonts són la política (47,6%) i les policials i judicials (47,6%).

Le Figaro

La majoria dels textos de *Le Figaro* ocupen de l'1 al 12% de la pàgina del diari (74%). No hi sol haver informació gràfica (75%). Normalment la informació sobre minories ètniques es troba a la secció de societat (71,2%) i solen ser relats secundaris (63%). El predomini de la localització francesa dels esdeveniments és evident (87,5%). Els actors més citats són els policials i judicials (65,3%) i els polítics (55,6%). Els actors agents més citats són les minories ètniques i les organitzacions prominories (31,9%) i els actors policials i judicials (30,6%). L'acció dels principals actors agents és més conflictiva (47,8%) que cooperativa (23,2%). Els temes majoritaris són els que fan referència a la criminalitat i a l'ordre públic (72,6%). Els algerians (21,1%) són la minoria ètnica més citada en les informacions analitzades. Les principals fonts citades són les minories ètniques (55,6%) i les institucions religioses (24,1%), però després d'agrupar aquests indicadors les principals fonts són les minories ètniques i les organitzacions prominories (72,2%) i les polítiques (40,7%).

Le Monde

A *Le Monde* la majoria dels textos ocupen de l'1 al 25% de la pàgina (84,5%) i no hi ha informació gràfica (89,3%). La majoria de la informació es troba a la secció de societat (44,6%), però cal destacar la importància de la secció de justícia i tribunals (26,5%). Normalment es tracta més d'un relat secundari (67,5%) que principal (32,5%). La localització majoritària dels esdeveniments correspon a França (88,1%). Els actors que apareixen més en aquestes informacions són els polítics (73,8%) i els policials i judicials (69%). Els principals actors agents són els policials i judicials (50%) i els polítics (47,6%). La valo-

ració del principal actor agent és conflictiva (55,4%). En relació als temes amb un percentatge més alt apareixen la criminalitat i l'ordre públic (81%). Els algerians (34,6%) són la minoria ètnica més citada en les informacions analitzades. Les principals fonts citades són les minories ètniques (25,4%), però després de fer una agrupació d'aquests indicadors la principal font és la política (63,4%).

Corriere della Sera

Els textos informatius sobre minories ètniques a *Corriere della Sera* ocupen habitualment un espai entre l'1 i el 25% de la pàgina (85,8%). La secció on apareixen la majoria dels textos és la de societat (49,6%) i es tracta sobretot de relats secundaris (76,1%). Itàlia és la localització principal dels esdeveniments (87,6%). Els actors amb un percentatge més alt són els polítics (87,5%) i els policials i judicials (74,1%). Els actors agents majoritaris són els policials i judicials (35,4%) i els polítics (32,7%). Pel que fa a la valoració del principal actor agent, aquesta és conflictiva (64,6%). Els temes majoritaris són els de criminalitat i ordre públic (67,3%). Les minories més citades són les que corresponen a l'Àfrica subsahariana (20%). Les fonts més citades són les minories ètniques (30,1%) i les autoritats municipals (21,4%). Si agrupem les fonts en categories més àmplies resulten com a majoritàries les polítiques (61,3%) i les minories ètniques i organitzacions prominories (38,7%).

La Repubblica

A *La Repubblica* la majoria dels casos ocupen de l'1 al 25% de la pàgina (67,4%). Pel que fa a la secció la majoria apareix a la de societat (42,4%), seguida de política internacional (20,7%) i política interior (18,5%). Habitualment es tracta de relats secundaris (62%) i la localització geogràfica és majoritàriament Itàlia (79,3%). Els actors majoritaris són els actors polítics (82,2%) i els actors policials i judicials (48,9%). Pel que fa a l'actor agent amb el percentatge més alt hi trobem les minories ètniques i les organitzacions prominories (33%). La valoració de l'acció del principal actor agent és conflictiva (65,9%). Els temes preponderants per a aquest diari són criminalitat i ordre públic (57,6%) i els afers sociopolítics (46,7%). Les minories que apareixen majoritàriament són els gitanos (27,6%). Les fonts més citades són les autoritats municipals (21,4%) i persones sense adscripció institucional (21,4%). Si agrupem les fonts en ítems més generals les dades de les fonts majoritàries són polítiques (64,3%) i les minories ètniques i les organitzacions prominories (32,9%).

The Times

La majoria dels textos informatius de *The Times* corresponen a l'1-25% de la pàgina (88,6%). Les seccions majoritàries són política interior (34,3%) i internacional (31,4%). Es tracten fonamentalment relats secundaris (80%) que majoritàriament es localitzen a Gran Bretanya (62,9%). Els actors més anomenats són els polítics (91,4%) i els policials i judicials (65,7%). Pel que fa als principals actors agents els percentatges són: actors policials i judicials (38,2%), els

polítics (26,5%) i les minories ètniques i organitzacions promínories (26,5%). La valoració de l'acció del principal actor agent és conflictiva (70,6%). Els principals temes dels relats són criminalitat i ordre públic (57,1%) i els afers sociopolítics (37,1%). Les minories més citades en la informació són els indostànics (32,1%). Finalment, les fonts més citades són les autoritats judicials (24,1%) i les minories ètniques (24,1%). Si agrupem aquestes fonts en noves categories les majoritàries són les polítiques (69%) i les policials i judicials (41,4%).

The Guardian

A *The Guardian* la majoria dels textos informatius ocupen de l'1 al 25% de la pàgina (71,7%). Les seccions en què tenen cabuda aquestes informacions són societat (43,4%), política interior (26,4%) i internacional (24,5%). Són relats secundaris (66%) localitzats majoritàriament a Gran Bretanya (75,5%). Els actors majoritaris són els polítics (101,9%) i els policials i judicials (44,2%). El principal actor agent són les minories ètniques i les organitzacions promínories (57,7%). La valoració de l'acció del principal actor agent és conflictiva (67,3%). Els temes que tenen un percentatge més alt són els afers sociopolítics (49,1%) i la criminalitat i ordre públic (39,6%). Les minories més citades en la informació són els indostànics (25,5%). La font principal d'aquest diari són les minories ètniques (52%). Quan s'agrupen les fonts en ítems més generals les dades de les fonts majoritàries són polítiques (78%) i les minories ètniques i les organitzacions promínories (70%).

Passem, a continuació, a comparar els diaris de la mateixa nacionalitat. Si comparem *ABC* i *El País* podríem dir que aquest últim fa més incidència en els aspectes culturals; recull més les accions cooperatives que *ABC*, i el seu actor agent majoritari són les minories ètniques i les organitzacions promínories ètniques mentre que, per part d'*ABC*, són els actors policials i judicials. Per acabar, a *El País* les minories ètniques més citades són els llatinoamericans i els gitanos, mentre que a l'*ABC* són els marroquins.

Si comparem les diferències entre *Le Figaro* i *Le Monde* cal assenyalar que si bé a tots dos rotatius la secció majoritària és la de societat, a *Le Monde* ho és amb un percentatge més baix i, en canvi, la secció de justícia i tribunals té un percentatge destacat. *Le Monde* també dona comparativament més preeminència als actors polítics, mentre que *Le Figaro* en dona a les minories ètniques i a les organitzacions promínories ètniques. Cal destacar de *Le Figaro* la importància que dona a les fonts d'institucions religioses.

Quan comparem *Corriere della Sera* i *La Repubblica* ens trobem que les minories més citades són diferents. Per a *Corriere della Sera* són els africans subsaharians i per a *La Repubblica* són els gitanos. Els actors agents per a *La Repubblica* són sobretot els polítics, mentre que *Corriere della Sera* els dona menys importància. D'altra banda, a *La Repubblica*, malgrat que el tema de criminalitat i ordre públic és el majoritari, també tenen importància els temes referits a afers socials. Per últim, volem destacar que en ambdós diaris les autoritats municipals són una font força citada.

The Times trenca una tendència general en relació a la secció en què majoritàriament apareixen les informacions. En aquest diari les seccions majoritàries són les de política tant interior com internacional. Pel que fa a les particularitats de *The Guardian* cal assenyalar que també trenca la tendència general dels temes de la informació. En el seu cas els temes amb un percentatge més alt corresponen als afers sociopolítics. A més a més, a *The Guardian* les minories ètniques tenen un clar protagonisme a la informació, tant pel que fa als actors agents com a les fonts citades.

5.2. Segons la ideologia

Com ja hem fet en l'apartat anterior només recollirem les dades més interessants a partir d'una classificació ideològica dels diaris. El nombre de casos dels diaris conservadors (*ABC*, *Le Figaro*, *Corriere della Sera*, *The Times*) és de 249 i el dels diaris liberals (*El País*, *Le Monde*, *La Repubblica*, *The Guardian*) és de 258 casos.

Una de les constatacions més clares és la similitud del tractament informatiu entre els diaris conservadors i liberals. És a dir, hi ha més semblances que diferències. Tant en els diaris conservadors com en els liberals, la majoria de les informacions sobre minories ètniques són notícies que apareixen a la secció de societat. Es tracta de relats secundaris que fan referència a esdeveniments del mateix país. Els actors que apareixen amb més freqüència són el polítics. Hi ha algunes diferències pel que fa al principal actor agent, però en ambdós tipus de diaris l'acció de l'actor agent és majoritàriament conflictiva. A més a més, les minories ètniques solen ser els actors pacients de la principal acció del relat; això fa que el valor que s'associa principalment a les minories sigui el de victimització. Per últim, tant en els diaris conservadors com en els liberals quan les minories ètniques fan declaracions solen fer més crítiques que reivindicacions o reconeixements. A més, les fonts de minories ètniques apareixen més aviat com a participants que no com a comentaristes dels esdeveniments.

Però malgrat aquestes similituds no podem deixar de constatar algunes diferències. Vegem-ne algunes de les dades. En relació als temes de la informació els resultats dels dos tipus de diaris, com es pot apreciar en el quadre següent, també són molt semblants. El matís rau en el fet que els diaris liberals recullen un percentatge més alt d'afers sociopolítics.

Diaris	Tema primer	Tema segon	Tema tercer
Conservadors	Criminalitat i ordre públic 69,5%	Afers sociopolítics 27,7%	Immigració 24,9%
Liberals	Criminalitat i ordre públic 62,4%	Afers sociopolítics 44,2%	Immigració 22,5%

És a dir, que en els diaris liberals es pot apreciar una certa incidència major de l'esfera política mentre que els conservadors posen més l'accent a l'àmbit policial. Aquest matís es veu reforçat per les fonts citades, que malgrat les inne-

gables similituds, tenen uns percentatges diferents. El quadre que reproduïm a continuació quant a això és molt significatiu perquè posa de manifest, d'una banda, les similituds i, de l'altra, les petites però significatives diferències.

Diaris	Font primera	Font segona	Font tercera
Conservadors	Polítics 55,9%	Minories ètniques i organitzacions prominories 45,5%	Policials i judicials 30,2%
Liberals	Polítics 65,6%	Minories ètniques i organitzacions prominories 46,7%	Policials i judicials 29,7%

Potser on es veu més clar que els diaris liberals donen un certa preeminència a l'esfera política mentre els conservadors ho fan a l'esfera policial i judicial és als principals actors agents. En aquesta variable és on es dona una diferència més significativa quant a això. Les dades són:

Diaris	Actor agent 1	Actor agent 2	Actor agent 3
Conservadors	Policials i judicials 36,8%	Minories ètniques i organitzacions prominories 30,8%	Polítics i judicials 29,6%
Liberals	Polítics 34%	Policials i judicials 29,3%	Minories ètniques i organitzacions prominories 29,3%

5.3. Segons la nacionalitat

El nombre de casos dels diaris per nacionalitats és molt divers. Els diaris espanyols tenen 57 casos; els francesos, 157 casos; els italians, 205, i el britànic, 88 casos. Aquestes dades mereixen una doble reflexió. En primer lloc, és molt clar que hi ha moltes diferències en el nombre de casos entre els diaris de diferents nacionalitats. És evident que aquest diferent grau d'atenció pot crear un clima d'opinió heterogeni sobre el tema de les minories ètniques. En segon lloc, considerem que donada aquesta diferència en el nombre de casos no és adequat fer la comparació entre els diaris de diferents nacionalitats. Veurem, a continuació, el tractament per nacionalitat. Recollirem també exclusivament les dades més significatives. Com que alguns dels resultats podrien ser redundants recollirem les dades dels diferents indicadors abans de fer la seva agrupació en ítems més amplis. Així aprofitarem per especificar els indicadors més concrets dels actors, els actors agents, els actors pacients, els temes de la informació i les fonts citades.

Diaris espanyols

La majoria dels esdeveniments fan referència a esdeveniments succeïts a Espanya (75%). Els actors més mencionats són persones o grups no organitzats (64,3%)

i les institucions policials (51,8%). Els actors agents principals són institucions policials (24,6%) i minories ètniques (22,8%) i els actors pacients més citats són les minories ètniques (63,2%) i persones o grups no organitzats (24,6%). La relació és menys cooperativa (35,1%) que conflictiva (52,6%). Els temes que apareixen més són violència contra les minories ètniques (28,1%), acció policial contra minories ètniques (19,3%) i accions contra el racisme (19,3%). Els estereotips que més s'associen amb les minories ètniques són victimització (57,9%), segregació (21,1%) i violència (21,1%). Les fonts més citades són les autoritats policials (34%) i les minories ètniques (21,3%). En els diaris espanyols la minoria ètnica que apareix més en la informació són els marroquins (23,2%), però la minoria que apareix més com a font són els gitanos (30%). Els temes sobre els que parlen les minories ètniques com a fonts són els problemes socials i polítics que les afecten (80%), l'actuació de la societat d'acollida (40%) i l'actuació de les autoritats (40%). Finalment, quan les minories ètniques són fonts ho són per haver estat participants de l'esdeveniment (90%).

Diaris francesos

La localització majoritària dels esdeveniments apareguts fan referència a França (89,7%). Els actors més freqüentment mencionats són persones o grups no organitzats (60,3%) i les institucions policials (39,7%). Els actors agents principals són institucions policials (23,1%) i els governs estatals (21%) i els actors pacients més citats són les minories ètniques (80,1%) i persones o grups no organitzats (21,3%). La relació és menys cooperativa (22,4%) que conflictiva (52%). Els temes que apareixen més són violència contra les minories ètniques (22,9%) i afers relacionats amb la immigració (15,3%). Els estereotips que més s'associen amb les minories ètniques són victimització (45,1%) i violència (27,5%). Les fonts més citades són les minories ètniques (38,4%) i persones sense adscripció institucional (16%). Als diaris francesos la minoria ètnica que apareix més en la informació són els algerians (28,2%), que també és la minoria que apareix més (32,7%) com a font. Els temes sobre els quals parlen les minories ètniques com a fonts són els problemes socials i polítics que els afecten (76,6%) i l'actuació de les autoritats (59,6%). Les fonts de les minories ètniques ho són com a participants dels esdeveniments (69,4%), però a vegades també com a comentaristes (53,1%).

Diaris italians

La localització majoritària dels esdeveniments apareguts fa referència a Itàlia (83,9%). Els actors més freqüentment mencionats són les institucions policials (40,6%) i persones o grups no organitzats (37,6%). Els actors agents principals són les minories ètniques (26,5%), les institucions policials (16,7%) i persones o grups no organitzats (16,7%) i els actors pacients més citats són les minories ètniques (75,9%) i persones o grups no organitzats (14,3%). La relació és menys cooperativa (22,1%) que conflictiva (65,2%). Els temes que apareixen més són violència contra les minories ètniques (17,6%) i acció policial contra minories ètniques (11,7%). Els estereotips que més s'associen amb les

minories ètniques són victimització (36,1%) i delinqüència (27,3%). Les fonts més citades són les minories ètniques (24,5%) i les autoritats municipals (21,5%). Als diaris italians la minoria ètnica que apareix més en la informació són els gitanos (22,3%), però la minoria que apareix més com a font són els jueus (28,2%). Els temes de què parlen les minories ètniques com a fonts són l'actuació de la societat d'acollida (37,5%) i els projectes o iniciatives de les minories ètniques (27,5%). Habitualment aquestes fonts són participants dels esdeveniments (80%).

Diaris britànics

La localització majoritària dels esdeveniments apareguts fan referència a Gran Bretanya (73,9%). Els actors més freqüentment mencionats són el govern estatal (41,4%) i les institucions policials (28,7%). Els actors agents principals són les minories ètniques (27,9%) i el govern estatal (18,6%) i els actors pacients més citats són les minories ètniques (55,8%) i el govern estatal (15,1%). La relació és menys cooperativa (18,6%) que conflictiva (68,6%). Els temes que apareixen més són violència contra les minories ètniques (18,2%) i afers relacionats amb la immigració (18,2%). Els estereotips que més s'associen amb les minories ètniques són victimització (39,2%) i segregació (20,3%). Les fonts més citades són les minories ètniques (41,8%), les autoritats policials (17,7%) i els representants d'organitzacions promínories (17,7%). Als diaris britànics la minoria ètnica que apareix més en la informació són els indostànics (28%), que també són la minoria que apareix més com a font (27,3%). Els temes de què parlen les minories ètniques són l'actuació de les autoritats (39,4%) i l'actuació de la societat d'acollida (36,4%). Aquestes fonts solen ser participants (69,7%), però, a vegades, també comentaristes (39,4%).

6. Conclusions

De tota recerca es poden extreure dos tipus de conclusions. D'una banda, hi ha les que fan referència a la pròpia metodologia d'investigació; és a dir, als instruments de recerca emprats. De l'altra, trobem les conclusions sobre el contingut, pròpiament dit, de la recerca. Pel que fa a les primeres només recollirem alguna dificultat metodològica com a exemple. Pel que fa al contingut de la recerca, el que farem és comentar les hipòtesis que vam establir i les reflexions que considerem més interessants.

6.1. Dificultats metodològiques

Les investigacions transnacionals plantegen moltes més dificultats que les que es limiten a estudiar un àmbit monolingüístic. No entrarem a fons en el tema perquè ja ho hem tractat en un altre lloc (Rodrigo i Martínez, en premsa), però no podem deixar de posar com a mínim un exemple.

En la nostra investigació ens vam veure en la necessitat de crear categories que fossin aplicables a diaris diferents. Així, a l'hora d'establir a la fitxa d'anà-

lisi la variable de secció en què apareix la informació, ens vam veure obligats a crear unes categories noves per poder introduir les diferents seccions dels diaris estudiats, perquè a vegades els títols de les seccions eren molt diferents. Vegem alguns exemples de les seccions que vam incloure sota els nous constructes:

Política interior

ABC: Actualidad gráfica, Cataluña gráfica, Las caras de la noticia, Nacional, Regiones.

El País: España, Cataluña (si és una informació de contingut polític).

Le Figaro: La Vie Politique.

Le Monde: Politique, Heures Locales.

Corriere della Sera: In Primo Piano, Terza Pagina.

La Repubblica: Politica Interna (però habitualment també es tracten temes de política interior en altres pàgines, per això el context informatiu s'establirà més aviat pel contingut de la notícia).

The Times: Politics & Government.

The Guardian: Home News.

Política internacional

ABC: Internacional.

El País: Internacional.

Le Figaro: La Vie Internationale.

Le Monde: Étranger, Diplomatie, Proche Orient, Europe, Afrique, etc.

Corriere della Sera: Terza Pagina, Esteri.

La Repubblica: Politica Estera, Mondo (però habitualment també es tracten temes de política internacional en altres pàgines, per això el context informatiu s'establirà més aviat pel contingut de la notícia).

The Times: Overseas News, European News.

The Guardian: European News, International News.

Societat

ABC: Ecología, Sociedad, Religión, Educación, Sanidad, Sucesos.

El País: Sociedad, Educación, Ciencia, Cataluña (si és una informació sense contingut polític).

Le Figaro: Notre Vie, La Vie Scientifique, Vie de l'Education, La Vie en Été, L'Actualité.

Le Monde: Société, Sciences, Médecine, Education, Campus (també alguns continguts d'Heures Locales).

Corriere della Sera: Cronache Italiane, Da qui alla Maturità, Università, Cronaca di Milano, Modi e Mode, Corriere Scienza.

La Repubblica: Cronaca, Attualità, Cronaca Roma, Bianca & Nera.

The Times: Focus, Science, Homes.

The Guardian: Second Front, Inside Story, Women, Environment, Society, Housing.

Com es pot suposar, algunes de les decisions que vam prendre poden ser discutides. Però el que és clar és que a l'hora de fer el disseny de la investigació s'ha de fer un disseny flexible si es volen comparar realitats diferents. En aquest aspecte les recerques transnacionals són un bon banc de proves per afinar els mètodes de la investigació en comunicació de masses.

6.2. Discussió dels resultats

En aquest apartat ens limitarem a discutir les hipòtesis principals que hem recollit. Vegem si les hipòtesis plantejades s'han confirmat i quina reflexió podem fer a partir d'aquest resultat.

S'ha demostrat com a certa la hipòtesi inicial que la premsa d'elit associa principalment la informació sobre minories ètniques amb conflictes. Excepte en algun cas molt concret, totes les subhipòtesis formulades també s'han complert, com a diferents dades que hem recollit ho han posat de manifest. Voldríem fer sobre això una doble reflexió. En primer lloc, sembla evident que les minories ètniques són actors especialment vinculats al conflicte encara que sigui com a víctimes. Això crea un efecte de sentit evidentment perniciosos per a la imatge de les minories. És a dir, que es dona una imatge de les minories ètniques com a problema. En segon lloc, hauríem de recordar les normes de determinació dels esdeveniments dels mitjans de comunicació (Rodrigo 1996a:107-112). Per aquestes regles els conflictes compleixen molts dels requisits per ser notícia. És a dir, que dins la lògica de la producció de la notícia la conflictivitat atrau més l'atenció que allò cooperatiu, tant si els actors són minories ètniques com si són majories ètniques. Això fa que s'hagin de relativitzar les consideracions sobre el tractament específic fet a les minories ètniques. Els mitjans no fan més que aplicar els seus criteris periodístics a l'hora de seleccionar les notícies. Potser el problema s'hauria de plantejar en el sentit que pràcticament només hi hagi informacions d'aquest tipus. És a dir, que no hi hagi possibilitat d'associar les minories ètniques amb altres esdeveniments, com si passa amb les majories ètniques. Es parla més del problema que provoquen o pateixen les minories ètniques que no pas de la seva aportació cultural a la societat en què viuen.

En aquest sentit cal dir que també és cert que els diaris analitzats han negligit els aspectes culturals de les minories ètniques. Hem de tenir en compte que algunes tenen una cultura amb característiques força diferenciades de les majories ètniques. Això podria ser, en principi, un estímul que cridés l'atenció dels mitjans de comunicació. Moltes minories ètniques tenen, si no ho miren amb una visió exclusivament etnocentrista, una cultura molt enriquidora. Però és evident que les informacions culturals són moltes vegades notícies toves que tenen menys atracció que, per exemple, els successos. També s'ha de tenir en compte pel que fa a l'àmbit cultural que, donades les regles de selecció dels esdeveniments, els mitjans de comunicació fan referència sobretot a les característiques més exòtiques o inassimilables per les cultures dominants. Recordem que en aquestes regles de selecció es prima l'exotisme, allò extraordinari, allò inhabitual, l'anormalitat. Així és clar que es fa més atenció als costums més extravagants

per a la societat receptora, com poden ser des dels hàbits alimentaris fins a la forma de vestir. Aquests criteris de selecció porten també a plantejar a l'opinió pública debats sobre els costums de les minories ètniques menys integrables a la societat receptora. Seria el cas de les ablacions de clítoris. Evidentment que no fem una defensa d'aquest tipus de mutilació ni proposem que no la tracti l'opinió pública. La nostra proposta és que els mitjans, donat el creixent interès pels moviments ètnics, es faci ressò també d'altres costums de les minories ètniques que poden ser enriquidors per a les majories ètniques.

Pel que fa al tractament segons la ideologia del diari, hem de reconèixer que pensàvem que hi hauria més diferències de les que hem pogut descobrir. Ja sospitàvem que hi hauria similituds, donades les característiques dels diaris d'elit. També s'ha de dir que les diferències ideològiques dels diaris es manifesten sobretot en els editorials. Donat que ens hem limitat a estudiar els gèneres informatius, aquesta diferenciació per ideologia ha quedat una mica reduïda. Creiem que queda clar que els diaris d'ambdues ideologies situen les informacions sobre minories ètniques en l'àmbit del conflicte, però hi ha un matis diferencial. Mentre que els diaris conservadors situen el conflicte sobretot en l'esfera policial i judicial, els diaris liberals donen més preeminència a l'esfera política. Això és important perquè d'aquesta manera s'assenyala també d'on han de venir les solucions per resoldre aquests conflictes. Tinguem en compte que en l'esfera policial i judicial es planteja bàsicament l'aplicació de les lleis vigents, mentre que l'esfera política és el lloc de discussió d'aquestes lleis i, eventualment, del seu canvi.

Pel que fa a les dades sobre el tractament a partir de la nacionalitat dels diaris no podem fer comparacions, donada la gran diferència de nombre de casos entre ells. Però el que sí queda clar és que, tal com es confirma també amb altres dades, els diaris tenen una atenció preferencial pels esdeveniments sobre les minories ètniques dels seus països. Una altra reflexió és que el discurs informatiu que apareix agrupant les dades per nacionalitats no és gaire diferent de les característiques que hem anat dibuixant fins ara, per exemple en relació al caràcter conflictiu de les informacions. Evidentment hi ha matisos a fer. En concret, voldríem comentar una dada que ens sembla significativa. En principi semblaria lògic pensar que les minories ètniques que apareixen més a la informació seran també les que es convertiran en les fonts de minories ètniques més citades. Així es dona en els diaris francesos i britànics, però no en els espanyols i els italians. Recordem que en els espanyols les minories que surten més vegades a les informacions analitzades són els marroquins, mentre que la font de minories més citada són els gitanos. En el cas d'Itàlia els primers són els gitanos i pel que fa a les fonts són els jueus. La reflexió que volem fer és que potser això posa de manifest un índex d'influència comunicativa diferent segons les minories. És a dir, hi ha certes minories ètniques que tenen una capacitat més gran que altres per fer sentir la seva veu.

Per últim volem assenyalar que hem estat agradablement sorpresos pel fet que les fonts de les minories ètniques apareixen força en les informacions estudiades. Efectivament, com dèiem a la nostra hipòtesi, no són les fonts més

ciutades en tots els casos, però s'ha de reconèixer que en general tenen un percentatge prou alt. D'altra banda, s'ha de dir que habitualment són fonts perquè han participat en els esdeveniments relatats. Això vol dir que el seu saber està més fonamentat en el coneixement experiencial que no pas en una anàlisi externa dels fets. Portat a l'extrem l'argument seria que la seva competència comunicativa estaria fonamentada en la seva participació en els fets, però no com a comentaristes externs d'aquests a diferència d'alguns membres de la majoria ètnica, com per exemple els polítics.

Som conscients que moltes d'aquestes reflexions requereixen noves anàlisis. Per això finalment volem encoratjar la comunitat científica a continuar estudiant i discutint el tractament que els mitjans de comunicació fan de les minories i de les majories ètniques. Creiem que és especialment important esbrinar com els mitjans de comunicació ajuden a construir les identitats culturals i com s'associen a aquestes identitats estereotips i valors molt diferents segons quin sigui el grup ètnic referit. Totes aquestes imatges creen un clima d'opinió que pot ajudar a la convivència multiètnica o interètnica o pot ser la font de malentesos, intolerància i racisme.

Bibliografia

- BORRAT, Hector (1989). *El periódico, actor político*. Barcelona: Gustavo Gili.
- COHEN, Akiba A.; ROEH, Itzahak (1992). «When Fiction and News Cross Over the Border: Notes on Differential Readings and Effects». A: KORZENNY, Felipe; TING TOOMEY, Stella; SCHIFF, Elizabeth (ed.). *Mass Media Effects Across Cultures*. Londres: Sage, p. 23-34.
- FITZGERALD, Thomas K. (1993). *Metaphors of Identity. A Culture-Communication Dialogue*. Albany: State University of New York Press.
- GUILLAUMIN, Colette (1993). «'Ya lo sé, pero...' o los avatares de la noción de raza». *Archipiélago*, núm. 12, p. 52-60.
- JARY, David; JARY, Julia (1991). *Sociology*. Nova York: The Harper Collins.
- JOHNSON, J. David; TUTTLE, Frank (1989). «Problems in Intercultural Research». A: KETE ASANTE, Molefi; GUDYKUNST, William B. (ed.). *Handbook of International and Intercultural Communication* núm. Londres: Sage, p. 461-483.
- O'SULLIVAN, Tim (1994). *Keys concepts in Communication and Cultural Studies*. Londres: Routledge.
- RODRIGO ALSINA, Miquel (1992). «Los medios de comunicación social ante la futura Europa». *Anàlisi*, núm. 14, p. 209-217.
- (1996a). *La construcción de la noticia*. Barcelona: Paidós (2a reimpressió).
- (1996b). «Etnocentrismo y medios de comunicación». *Voces y Culturas*, núm. 10 (en premsa).
- RODRIGO ALZINA, Miquel; MARTÍNEZ NICOLÁS, Manuel (en premsa). «Dificultats metodològiques de les investigacions transnacionals». *Treballs de Comunicació*, núm. 8.
- VIDAL BENEYTO, José (1986). «El espacio público de referencia dominante». A: IMBERT, Gérard; VIDAL BENEYTO, José (coord.) *El País o la referencia dominante*. Barcelona: Mitre, p. 17-24.
- YINGER, J. Milton (1994). *Ethnicity*. Albany: State University of New York.